

Správa Krkonošského
národního parku

VEŘEJNÁ VYHLÁŠKA

čj. KRNAP 11197/2020
Vrchlabí 15.12.2020

Správa Krkonošského národního parku ve Vrchlabí (dále jen „Správa“ a „KRNAP“) jako orgán státní správy ochrany přírody a krajiny pro území národního parku a jeho ochranného pásma příslušný dle § 78 odst. 3 písm. l) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“), vydává podle § 64 odst. 3 písm. l) ZOPK, v souladu s ust. § 171 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,

OPATŘENÍ OBECNÉ POVAHY č. 6/2020,
kterým se na hranici klidového území *KU06_KRNAP – Přední Rennerovky*
omezuje vstup z důvodu ochrany přírody

1) V souvislosti s opatřením ministerstva životního prostředí, jímž bylo na území KRNAP stanoveno klidové území *KU06_KRNAP – Přední Rennerovky*, se

V TERMÍNU 15.3. – 31.5. KAŽDOROČNĚ UZAVÍRÁ

žlutá turistická trasa ve směru od Zadních Rennerovek na Hanapetrovu paseku, úsek vedoucí po hranici klidového území „Pod Zadními Rennerovkami“ – cyklotrasa Liščí cesta.

VE VYMEZENÉM OBDOBÍ JE VSTUP A POHYB NA TÉTO TRASE ZAKÁZÁN.

V terénu bude trasa označena informační tabulí s textem „Zákaz vstupu 15.3. – 31.5.“

2) Hranice klidového území *KU06_KRNAP – Přední Rennerovky* včetně předmětné trasy jsou vyznačeny na mapě, která je přílohou tohoto opatření.

Odůvodnění

Klidové území *KU06_KRNAP – Přední Rennerovky* bylo stanoveno opatřením obecné povahy ministerstva životního prostředí oznámeným veřejnou vyhláškou čj. MZP/2020/620/1553 dne 24.8.2020 s cílem ochránit citlivé přírodní fenomény, které jsou předmětem ochrany KRNAP, před poškozením nadměrnou návštěvností.

Klidové území se nachází v centrální části KRNAP mezi městy Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn a zahrnuje rozvolněné lesní porosty v okolí nelesní enklávy Přední Rennerovky. Výměra klidového území činí 57,5 ha.

Klidové území je vymezeno z důvodu přítomnosti citlivé složky ekosystémů, kterou je tetřívka obecná. Lokalita představuje jádrové území výskytu tetřívka obecného (tokaniště, hnízdiště, zimní výskyt), předmětu ochrany Ptačí oblasti Krkonoše a zvláště chráněného druhu v kategorii silně ohrožený.

Zásadním hlediskem pro navržení klidového území jsou údaje o výskytu tetřívka v průběhu celého roku (období toku, hnízdění i zimoviště). Zachování populace tohoto druhu na území KRNAP je zásadní pro jeho přežití v rámci ČR.

Stanovení klidového území přispěje k nerušenému vývoji dalších složek ekosystémů (rostlinných i živočišných druhů), pro které není klidové území bezprostředně vymezeno, které se však v dané oblasti vyskytují, a které mohou být citlivé na některé vlivy spojené s nadměrnou návštěvností.

Rušivé vlivy spojené s nadměrným pohybem osob

Populace některých plachých druhů živočichů mohou být ohroženy i prostou přítomností člověka, která vede k výrazné změně chování u těchto druhů, které může vést k opouštění hnízd, případně k tomu, že k založení hnízda vůbec nedojde.

Volně žijící živočichové reagují na přítomnost člověka nebo činnosti s člověkem spojené rozdílně, a to na základě několika faktorů. Jednak rozlišují vzdálenost a intenzitu rušivého vlivu činnosti, zároveň pravděpodobně záleží také na jejich zkušenostech s jednotlivými způsoby vyrušení. Rovněž je také známo rozdílné chování v rámci denní a noční periody a během sezóny a aktuální životní fáze. V případě vyrušení je takový jedinec vystaven účinkům stresu, jeho intenzitu určuje hladina stresových hormonů v oběhovém systému jedince. Tyto hormony pak na základě intenzity ovlivňují fyziologické funkce organismu a řídí reakce celého organismu na nastalou situaci. Stresová odpověď je tedy závislá na hladině stresových hormonů, jde o velmi dynamický systém, který se mění s věkem, zkušenostmi i aktuálním rozpoštěním jedince. Význam stresu, a především schopnost organismu se s ním vyrovnat, je o to důležitější, že stres může prokazatelně ovlivňovat funkce imunitního systému, metabolismus, reprodukci a také veškeré etologické projevy jedince.

Rušení volně žijících živočichů, které vzniká nárazově v jinak klidném prostředí, je pro rušené jedince mnohem fyziologicky náročnější, než dlouhodobě působící trvalá hladina rušení.

Dochází k využití několika typů obranných mechanismů, které daný druh ovládá. Nejběžnější metodou je útěk, kdy jedinec leckdy opouští nekontrolovaně své stanoviště. Při takové únikové reakci dochází ke spotřebování vysokého množství energie, která mohla sloužit pro delší interval mezi sháněním potravy a např. odpočinku nebo sezení na vejcích. Při rychlém úprku může dojít také ke zranění jedince, nebo nechtěné nehodě např. shoení vajec nebo mláďat z hnízda. Jiné obranné mechanismy vyplývají z maskování jedince v okolí a jeho setrvání na místě do posledního možného okamžiku. V takových případech pak může jedinec místo úniku zvolit útok a může tak docházet ke kousnutí či jinému ataku rušitele. Opakovaná rušení pak mohou způsobit opuštění stanoviště, a to i např. snůšky vajíček či mláďat, které vede k jejich úhynu. Z dostupné literatury také vyplývá, že volně žijící živočichové jsou schopni reagovat na soustředěné rušení, tj. v případě komunikací nebo stezek. Jedinci vyhledávají místa vzdálenější od těchto liniových prvků tak, aby riziko vlivu rušitele minimalizovali. Z tohoto důvodu je žádoucí vhodně usměřňovat turistické využívání hodnotných přírodních lokalit a např. je koncentrovat do jiných částí NP, aby byly zachovány klidové zóny pro citlivější druhy. Doložen je negativní vliv turistů na lesní, na zemi hnízdící druhy ptáků (např. Thompson 2015); čím nižší je zastoupení keřové vegetace v dotčeném lesním prostředí, tím horší jsou dopady návštěvnosti na ptáky (např. Wolf et al. 2013). Zjištěn byl rovněž negativní vliv rušení lidmi, pěšími více než osobami ve vozidle (např. Miller et al. 2001, Stankowich 2008, Coppes & Braunisch 2013).

Tetřívka obecná

Jde o silně ohrožený druh a předmět ochrany Ptačí oblasti Krkonoše. Z hlediska vlivu návštěvnosti jsou klíčová zejména jeho tokaniště, hnízdiště a oblasti zimního výskytu, včetně druhotně vytvořených tetřívčích center, poskytujících tetřívkům vhodné stanovištní podmínky. Ještě v polovině minulého století bylo možné tetřívky zastihnout na většině území naší republiky. Při celostátním mapování ptáků v letech 1973–77 už byli nalezeni jen na 15 % původní plochy, jejich početnost však byla stále poměrně vysoká – odhadem 1250–2250 samců. Následoval dramatický pokles – 800–1000 samců k roku 2000, necelých 600 nasčítaných samců v roce 2005 a už pouhých 330–380 samců k roku 2017. Během 40 let tak z naší krajiny vymizelo 80 % tetřívků (Hudec & Šťastný 2005, Hora et al. 2010, 2015 a 2018, Flousek & Volf 2012, Flousek nepubl. data).

Dramatický úbytek byl zachycen i v Krkonoších (např. Flousek et al. 2015, Správa KRNAP nepubl. data), v období 2001–17 tu klesla početnost o plných 45 %, na 74 tokajících samců. Stav místní populace je tudíž velmi nepříznivý. Navíc lze očekávat, že negativní trend bude dále pokračovat a nelze vyloučit ani jeho akceleraci.

V důsledku fragmentace území KRNAP (zástavbou, lanovými dráhami a sjezdovkami, silniční sítí, cestami, pěšinami a turistickými trasami všech typů) se plocha výskytu tetřívka stále zmenšuje, protože ubývá stanovišť, kde nejsou tetřívci rušeni. Přitom zachování životaschopné populace tetřívka v Krkonoších s největší pravděpodobností rozhoduje o přežití druhu v celé ČR.

Jednou z charakteristik zdravé tetřívčí populace je vyšší počet samců tokajících na společných tokaništích (např. Höglund & Stöhr 1996). Čím více ptáků toká pospolu, tím vyšší je šance, že se budou se samicemi pářit nejlepší z nich a jejich geneticky kvalitní potomci budou udržovat populaci v příznivém stavu. A naopak, na tokaništi s jediným samcem se uplatní i mladý nebo hendikepovaný jedinec. O nepříznivém stavu krkonošské populace tetřívků tak může svědčit i to, že při všech sčítáních od počátku století se počet hromadně tokajících samců pohyboval mezi pouhými 4–25 %; na většině tokanišť tak tokali jen jednotliví samci. Za příklad nepříznivého vlivu fragmentace lze považovat mizení tetřívka ze severovýchodního cípu Krkonoš. Zjištěný úbytek o 80 % za pouhých devět let 2011–2020 tu s velkou pravděpodobností souvisí s „bariérou“ rozvojových a sportovních aktivit v oblasti Pece pod Sněžkou a Velké Úpy. Tato překážka je pro tetřívky patrně již nepřekonatelná a brání tak posilování téměř izolované subpopulace na Lesním, Pomezním a Dlouhém hřebeni ptáky z jediného možného území jižně od Pece pod Sněžkou. Genetická studie z nedávné doby (Svobodová et al. 2011) naznačuje, že tetřívci ze západní, střední a východní části pohoří spolu již dnes komunikují jen omezeně a genetická diverzita tu odpovídá izolovaným populacím s jednotlivě tokajícími samci.

Některé publikované studie naznačují (Segelbacher et al. 2014), že limitem pro přežití životaschopné populace tetřívka může být 100 jedinců. Je-li jich méně, kříží se mezi sebou více či méně příbuzní ptáci, genetická kvalita jejich potomků klesá a celá populace směřuje k nevyhnutelnému zániku. Za předpokladu, že v Krkonoších žije zhruba 150 jedinců (počítáme-li, že poměr pohlaví je vyrovnaný, tj. k 74 samcům asi stejný počet samic), a že jejich populace je fragmentována do tří částí (od západu k východu 40, 80 a 30 jedinců), pak jsou krkonošští tetřívci na hranici přežití.

Jedním ze zásadních vlivů, které negativně ovlivňují populace tetřívků, je rušení na tokaništích, hnízdištích a zimních stanovištích – nadměrná návštěvnost tokanišť (vč. fotografování tokajících ptáků), pro ptáky nepředvídatelný pohyb lidí ve volné krajině mimo značené cesty (např. freeridové zimní sporty), trasování turistických, běžkařských či skialpinistických tras přes tokaniště a lokality se zimním výskytem tetřívků apod.

Turistické aktivity jsou tak v poslední době považovány za nejdůležitější faktor ovlivňující populaci lesních kurů, včetně tetřívka, v horských oblastech Evropy. Celá řada studií z alpských zemí a Britských ostrovů prokazuje významný negativní vliv např. výstavby a provozu lyžařských areálů, nebo přímého rušení tetřívků pěšími turisty a lyžaři (např. Zeitler 1995, Zeitler & Glanzer 1998, Baines & Richardson 2007, Jenni-Eiermann & Arlettaz 2008, Coppes & Braunisch 2013).

Pro tokaniště se uvádí úniková vzdálenost tetřívků, vyvolávající jejich „statickou“ reakci (změnu chování, znehybnění apod.), v průměru 285 m s rozpětím 100–750 m (80 % reakcí). Pro „aktivní“ reakci (odlet vyrušených ptáků) je to průměrně 178 m s rozpětím 50–500 m (Ruddock & Whitfield 2007). Tokaniště je při tom klíčovou plochou, v jejíž blízkosti tráví většina tetřívků celý svůj život (např. Alatalo et al. 1992, Gregersen & Gregersen 2014). Průměrný samec žije celý život do 1 kilometru od tokaniště (resp. od místa vylíhnutí v jeho blízkosti), samice se v průměru přemísťují do 5 km a přelet nad 10 km je výjimkou (např. Warren & Baines 2002, Hudec & Šťastný 2005, Marjakangas & Kiviniemi 2005, Borecha et al. 2017). Největší význam má tokaniště během jara, kdy dochází k toku ptáků. V tomto období se tu shromažďují samci, bojují o samice a nejúspěšnější z nich se s nimi páří. Jsou-li tetřívci vyrušeni, odletí, nastane-li klid, vracejí se zpět. Jsou-li vyplašeni opakovaně, vrátí se až další den. Nastává-li takováto situace každodenně, mohou mít rušení ptáci problémy s rozmnožováním. V extrémním případě vůbec nemusí dojít k páření, samice není oplodněna a tohoroční hnízdění je neúspěšné (zhruba 90 % samic totiž kopuluje pouze jednou během celého hnízdního období – Alatalo et al. 1996, Lebigre et al. 2007). Snižuje se tak pravděpodobnost optimální hnízdění úspěšnosti, která by měla vyrovnávat přirozené ztráty v příslušné populaci (např. Bowker et al. 2007).

Kritickým obdobím pro přežívání tetřívků je zima. Tu z větší části tráví pod sněhem, do kterého si vyhrabávají nory a nechají se zapadat sněhem. Takové iglú je chrání před nepřízní počasí i před predátory. Noru opouštějí jen po ránu a v podvečer, aby nasbírali potravu a doplnili tak zásoby energie (např. Pauli 1974). Každé další opuštění nory navíc představuje pro tetřívka zbytečnou ztrátu energie, nutnost trávit více času na povrchu sněhové pokrývky při shánění dodatečné potravy, a zvýšené riziko, že ho uloví nějaká šelma nebo dravec (např. Bocca et al. 2014). I mírná úroveň rušení zimními aktivitami, např. pohybem lyžařů ve volném terénu, vyvolává u vyplašených ptáků chronický stres s následnými dopady na jejich zdravotní stav, včetně zvýšené mortality nebo následně neúspěšného rozmnožování (např. Baltic et al. 2005, Arlettaz et al. 2013, Formenti et al. 2015). Ptáci tráví druhý den po vyrušení delší čas získáváním potravy, ztrácejí větší množství energie, o kterou by nepřicházeli ve sněhovém úkrytu, roste riziko jejich predace, ptáci méně využívají jinak vhodné zimní biotopy v případě jejich rušení lyžaři.

Arlettaz et al. (2007) zjistili trvalý nárůst stresového hormonu kortikosteronu ve čtyřech dnech opakovaného rušení tetřívků. Už jediné vyplašení za den zvýšilo jeho hladinu na 120–150 % normální koncentrace, každé další vyrušení prodlužuje dobu jeho odbourávání. Baltic (2005) doplňuje, že rušení prodlužuje dobu sběru potravy o 23 % ráno a o 12 % za celý den, čímž o stejné procento zvyšuje riziko predace pro vyrušeného jedince. Každé rušení navíc přináší energetické ztráty ve výši 2–4 % celodenní potřeby. Uvádí rovněž, že tetřívka je mnohem zranitelnější rizikem vyhladovění než tetřev hlušec. Schranz (2009) přidává i dříve začínající a delší podvečerní sběr potravy pro samce tetřívků na rušených lokalitách. Trvale stresovaný tetřívka má zdravotní problémy a roste u něho riziko, že podlehne špatnému počasí nebo bude uloven predátorem.

Braunisch et al. (2011) uvádějí, že zimující tetřívci se vyhýbají lyžařským areálům a oblastem volné přírody s častým pohybem lyžařů a návštěvníků na sněžnicích. Zjistili,

že 10 % ploch se zimním výskytem tetřívka bylo na sledovaných alpských lokalitách úplně ztraceno kvůli rozvoji lyžařské infrastruktury, dalších 67 % ploch je s více než 10 % pravděpodobností někdy navštíveno, a tedy i rušeno lyžaři a pouhých 23 % plochy vhodných biotopů zůstávalo nerušených. Patthey et al. (2008) doplňují výrazný negativní vliv zimních sportovních aktivit na tokající tetřívky – pokles jejich lokální početnosti v lyžařsky frekventovaných oblastech až o 36 %.

K rušení ptáků přispívá i hluk z frekventovaných turistických tras. Garniel et al. (2007) řadí tetřívka do skupiny 11 nejcitlivějších druhů ptáků k vlivu hluku na jejich funkční existenci, s kritickou hladinou hlukového zatížení 52 dBA. S ohledem na výše uvedenou citlivost tetřívku k rušení rekreačními a turistickými aktivitami je např. v Anglii uplatňováno pravidlo předběžné opatrnosti a v lokalitách jejich zimního výskytu platí zákaz vstupu od 1. října do 31. března běžného roku (Warren et al. 2009).

Rušivé vlivy ze strany člověka a jeho aktivit jsou velmi významné i v Krkonoších (viz výše zmíněných 11,9 milionu návštěvních dní). V některých lokalitách procházejí značené turistické cesty s extrémní návštěvností přímo přes tokaniště či místa se zimním výskytem druhu, nebo probíhají v jejich bezprostřední blízkosti. Na řadě cest je registrován frekventovaný pohyb vozidel přes tokaniště nebo k objektům v jejich blízkosti. Kritický je nelegální pohyb i malého množství zimních návštěvníků mimo značené cesty v lokalitách zimního výskytu tetřívku (Flousek & Volf 2012, Flousek 2016).

Schranz (2009) a Arlettaz et al. (2013) z Alp uvádějí, že některá jejich sledování naznačují schopnost tetřívku přivykat, ne-li se dokonce adaptovat, na přítomnost člověka v případech, kdy nedochází k jejich přímému kontaktu se sportujícími lidmi. Významnou výhodou je však v takovýchto situacích velikost Alp, kde stále ještě existují rozsáhlá, nerušená či jen minimálně rušená refugia pro ohrožené druhy. Podobné přizpůsobení tetřívku lze očekávat i v Krkonoších, v místech s jednoznačně vymezenými koridory, po kterých se návštěvníci pohybují. Jakékoliv vybočení návštěvníka z tohoto předvídatelného koridoru však již znamená vyrušení „přizpůsobeného“ jedince a značný problém nalézt v nevelkých Krkonoších jiné vhodné nerušené území. Zvláště když se zejména zimní návštěvníci velmi často pohybují také v nepřístupných, nejpřísněji chráněných částech národního parku (např. snowboarding v Kotelních jamách, běžkování na pláních Labské louky, skialpinismus na svazích Studniční hory, snowkiting na Bílé louce). Jako příklad slouží statistiky nelegálních vstupů do I. zóny KRNAP, řešených strážci Správy KRNAP (2015: 1520; 2016: 1189; 2017: 1245 případů). V případě zimujících tetřívku jsou přitom významným problémem a zdrojem rušení opakované vstupy pouhých několika málo jednotlivých lyžařů.

Vzhledem k tomu, že předmětná trasa vede v místech výskytu tetřívka obecného, je nezbytné předmětný úsek kopírující hranici klidového území ve stanoveném období uzavřít a zakázat vstup a pohyb osob, aby se zabránilo negativním vlivům právě v období rozmnožování, hnízdění a vyvádění mláďat tetřívka obecného.

Vyhodnocení námitek a připomínek

Ve stanovené lhůtě nebyly uplatněny žádné námítky či připomínky.

Poučení

Do opatření obecné povahy a jeho odůvodnění může každý nahlédnout na Správě Krkonošského národního parku, Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí.

Proti opatření obecné povahy nelze podat opravný prostředek. Soulad opatření obecné povahy s právními předpisy lze posoudit v přezkumném řízení.

Porušení opatření obecné povahy je postihováno jako přestupek na úseku ochrany přírody a krajiny.

Účinnost

Toto opatření obecné povahy nabývá účinnosti patnáctým dnem po dni vyvěšení veřejné vyhlášky na úřední desce Správy KRNAP.

Příloha

mapa se zákresem trasy

PhDr. Robin Böhnisch
ředitel

*Vyvěšeno na úřední desce:
Sejmuto:*

Příloha k OOP č. 6/2020
Mapa klidového území se zákresem trasy s omezeným vstupem

